

Nástroje sociálního systému v kontextu motivace nezaměstnaných při hledání práce

Zoja Tesař Svobodová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zoja TESAŘ SVOBODOVÁ**
Osobní číslo: **H128069**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Nástroje sociálního systému v kontextu motivace
nezaměstnaných při hledání práce**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na příčiny a následky nezaměstnanosti jako obávaného jevu dnešní doby;
- na hledání odpovědi, zda současný systém sociálních dávek dostatečně motivuje nezaměstnané hledat nové pracovní příležitosti;
- na možnosti sociální pedagogiky při řešení tohoto problému.

Součástí práce bude sociologické šetření zaměřené na zjištění, jak systém sociálních dávek a podpory v nezaměstnanosti motivuje nezaměstnané při hledání nových pracovních příležitostí.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Arnoldová, A. Sociální zabezpečení I. Praha: Grada 2012.

Brožová, D. Společenské souvislosti trhu práce. Praha: SLON 2003.

Mareš, P. Nezaměstnanost jako sociální problém. Praha: SLON 2002.

Matoušek, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál 2008.

Tomeš, I. Sociální správa. Praha: Portál 2009.

Tomeš, I. Úvod do teorie a metodologie sociální politiky. Praha: Portál 2010.

Další literatura bude obsažena v projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Helena Vlková

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

vedoucí katedry

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 15. 11. 2014

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Předkládaná bakalářská práce je zaměřena na problematiku dlouhodobé nezaměstnanosti a na otázku motivace dlouhodobě nezaměstnaných vstoupit zpátky na pracovní trh. Teoretická část je věnována objasnění základních pojmů, jako je nezaměstnanost, trh práce, motivace k práci a sociální systém, dále nastavení veličin minimální mzdy a životního minima. Výzkumná část bakalářské práce je kvalitativního charakteru a zaměřuje se na specifikaci nejdůležitějších faktorů, které ovlivňují motivaci dlouhodobě nezaměstnaných hledat si novou práci a na otázku jakou roli při tom sehrávají nástroje sociálního systému.

Klíčová slova: nezaměstnanost, trh práce, sociální dávky, minimální mzda, motivace

ABSTRACT

The aim of this bachelor's thesis is a problem of long term unemployment and the question of motivation for people in the long term jobless to enter back the labour market. The theory was taken specifically for explanation of notions such as unemployment, labour market, motivation to work, social system and furthermore, the setting for minimum wage and basic income. Practical part of the bachelor's thesis is in qualitative character aimed at specification the most important factors, which are affecting motivation of people in the long term jobless to look for work, as well as the question of social system instruments in that point of view was solved.

Keywords: unemployment, labour market, social benefits, minimum wage, motivation

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Heleně Vlkové za odborné vedení, vstřícný přístup a cenné rady, které mi při psaní bakalářské práce poskytla.

Děkuji mé rodině za morální podporu, kterou mi věnovala po celou dobu studia.

Děkuji všem účastníkům výzkumu za jejich upřímnost a ochotu odpovědět na všechny dotazy.

MOTTO:

„Ukažte mi systém odměňování jakékoliv společnosti a já vám řeknu, jak se chovají její lidé.“

Chuck Ames

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 NEZAMĚŠTNANOST	12
1.1 DRUHY NEZAMĚŠTNANOSTI A JEJÍ PŘÍČINY:.....	12
1.2 VÝVOJ NEZAMĚŠTNANOSTI	15
1.3 NÁKLADY A PŘÍNOSY NEZAMĚŠTNANOSTI.....	15
1.4 PROBLÉMY DLOUHODOBÉ NEZAMĚŠTNANOSTI.....	16
1.6 EFEKTY NEZAMĚŠTNANOSTI.....	18
2 SYSTÉM SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ V ČESKÉ REPUBLICE	20
2.1 DEMOGRAFICKÉ ASPEKTY SOCIÁLNÍ POLITIKY	20
2.2 NEPOJISTNÉ SOCIÁLNÍ DÁVKY	21
2.4 ÚŘADY PRÁCE	25
2.5 MINIMÁLNÍ MZDA	26
3 MOTIVACE	28
3.1 MOTIVY	29
3.2 SOCIÁLNÍ MOTIVACE	30
3.3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ MOTIVACI NEZAMĚŠTNANÉHO JEDINCE.....	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 VÝZKUM	34
4.1 STANOVENÍ CÍLE VÝZKUMU A POPIS VÝZKUMNÉ METODY	34
4.2 PŘÍPRAVA VLASTNÍHO VÝZKUMU, VÝBĚR ÚČASTNÍKŮ VÝZKUMU	35
4.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	37
4.4 VLASTNÍ VÝZKUM – PRŮBĚH ROZHovorŮ	38
4.5 VYHODNOCENÍ ROZHovorŮ	49
5 ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	54
SEZNAM PŘÍLOH	55

ÚVOD

Téma bakalářské práce „Nástroje sociálního systému v kontextu motivace nezaměstnaných při hledání práce“ jsem si zvolila pro jeho celospolečenskou aktuálnost a můj zájem o danou problematiku.

Cílem bakalářské práce bude zjištění, jak systém sociálních dávek ovlivňuje motivaci nezaměstnaných lidí vrátit se na pracovní trh. Ve své práci se zaměřím na příčiny a následky dlouhodobé nezaměstnanosti, ale také na problematiku nastavení veličin minimální mzdy a životního minima. Objasním pojmy jako dobrovolná nezaměstnanost, moderní chudoba, sociální parazitismus a specifikuji nejdůležitější faktory, které ovlivňují lidské chování v určité životní situaci.

Po roce 1989 došlo v důsledku transformace české ekonomiky k výrazným změnám na trhu práce. Zaměstnanost se začala postupně snižovat a k hlavním znakům trhu práce na počátku devadesátých let přibyl nový jev v naší společnosti – nezaměstnanost. Byly zřízeny nové instituce (úřady práce) a nové instituty (minimální mzda, životní a existenční minimum). Pro měření nezaměstnanosti se jako základní ukazatel používá tzv. míra nezaměstnanosti (podíl počtu nezaměstnaných k počtu ekonomicky aktivních osob). Rostoucí míra nezaměstnanosti je ovlivněna hlavně regulacemi ze strany státu (štědře nastavený sociální systém). Tyto nástroje do jisté míry oslabují motivaci lidí žít se vlastní prací. Sociální dávky byly prvoplánově chápány jako dočasný příjem, který měl za úkol překlenout nepříznivou situaci jedince, jenž náhle přišel o zaměstnání. Řada lidí (většinou nekvalifikovaných nebo nízkokvalifikovaných) si však vybuodovala postoj, kdy nástroje sociálního systému vnímají jako regulérní a dlouhodobý zdroj příjmů. Je-li tato situace ve společnosti všeobecně tolerována, parazitují tito občané na většinové společnosti a mohou v konečném důsledku považovat pobírané dávky za povinnost ostatních občanů k nim samotným. Tím se z problému může lehce stát problém generační.

Dlouhodobá nezaměstnanost je problémem nejen v Evropské unii ale i v České republice, přestože v Evropské unii patříme k zemím s nižší mírou nezaměstnanosti. Ve svých důsledcích je dlouhodobá nezaměstnanost příčinou řady sociálních problémů, vyloučení určitých sociálních skupin obyvatelstva, kde řada těchto jedinců se dostává na práh „sociální chudoby“. Zde nehraje přílišnou roli materiální chudoba, ale spíše omezený přístup k určité společenské úrovni (nemožnost návštěv kulturních akcí, nákup knih,

postupné omezení na trhu práce, změna úrovně bydlení, sociální ochrana, důchodové zabezpečení atd.).

V první kapitole vymezím základní pojmy z oblasti nezaměstnanosti, s kterými budu v celé teoretické části pracovat a používat je. V další kapitole se budu zabývat systémem sociálního zabezpečení v České republice, nepojistnými sociálními dávkami a pojmem minimální mzda. V poslední kapitole teoretické části se budu zabývat motivací a motivačními prvky, které ovlivňují dlouhodobě nezaměstnané, převážně s nízkou nebo žádnou kvalifikací.

Součástí bakalářské práce je kvalitativní empirický výzkum provedený technikou polostrukturovaného rozhovoru. Na základě zjištěných poznatků se pokusím objasnit, jakou roli v dané problematice hraje postoj nezaměstnaných k nástrojům sociálního systému (zejména k sociálním dávkám), jaký hodnotový systém zastávají a nakolik jsou motivováni vrátit se zpět na pracovní trh i za cenu menšího výdělku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 NEZAMĚSTNANOST

„Práce je důležitou podmínkou důstojné existence člověka, přináší mu nejen materiální prospěch, ale současně mu dává pocit seberealizace a společenské užitečnosti. Vřazuje člověka do řádu sociálních vztahů, uspokojuje jeho potřeby ctižádosti, sebeuplatnění a sebeúcty.“ (Buchtová, Šmajš, Boleloucký, 2013, s. 49)

Neočekávaná a náhlá ztráta práce je v české společnosti považována za velký zásah do života člověka. Někdy se dokonce hovoří o traumatizujícím zážitku, který má negativní psychologické, sociální, ale i zdravotní důsledky. Pokud je ztráta placeného zaměstnání dlouhodobá, vzniká nejen osobní a rodinná ekonomická nejistota, ale jedinec ztrácí i pracovní návyky a pracovní dovednosti. Člověka se často zmocňuje nejistota a strach z budoucnosti a později i pochybnosti o vlastních schopnostech. Nezaměstnaný také ztrácí cenné kontakty a padá na tzv. společenské stupnici. Čím déle nezaměstnanost trvá, tím závažnější mohou být její důsledky.

Jediným přínosem nezaměstnanosti pro člověka je nově nabytý volný čas. Jeho hodnota však v této situaci rapidně klesá a lze ji považovat téměř za zanedbatelnou.

1.1 Druhy nezaměstnanosti a její příčiny:

V tržní ekonomice rozlišujeme nezaměstnanost **nedobrovolnou** a nezaměstnanost **dobrovolnou**.

- **Nedobrovolná nezaměstnanost**

Lidé se aktivně snaží najít pracovní místo a připravují se na návrat na pracovní trh. Tato nezaměstnanost je palčivým problémem dnešní doby.

- **Dobrovolná nezaměstnanost**

Lidé, kteří nehledají pracovní místo z důvodu:

- Jsou ekonomicky zajištěni a dočasně dávají přednost volnému času, cestování atd.
- Mají nabídky práce, ale hledají prestižnější a lépe placené pracovní místo.
- Nejsou schopni najít si jakékoliv zaměstnání.

Obyvatelstvo rozdělujeme na ekonomicky **aktivní** (pracovní síla) a ekonomicky **neaktivní** (starobní důchodci, studenti atd.).

Ekonomicky neaktivní je člověk, který z jakýchkoli příčin práci nemá a ani si ji nehledá.

Skupinu ekonomicky aktivních (ve věku od 15 do 65 let) dále rozdělujeme na zaměstnané a nezaměstnané. Zaměstnané jsou osoby, které mají placené zaměstnání nebo pracují jako osoby samostatně výdělečně činné (sebezaměstnané). Nezaměstnané jsou ty osoby, které nemají placenou práci, ale aktivně si práci hledají, aby se mohli po dočasném vyřazení z pracovního procesu do zaměstnání zase vrátit.

Podle délky trvání nezaměstnanosti rozlišujeme:

- **krátkodobou nezaměstnanost** (do 12 měsíců),
- **dlouhodobou nezaměstnanost** (12 – 24 měsíců),
- **velmi dlouhodobou nezaměstnanost** (nad 24 měsíců).

Mezi základní druhy nezaměstnanosti patří **frikční, strukturální a cyklická**.

Frikční nezaměstnanost – tato nezaměstnanost je krátkodobá a převážně dobrovolná. Vzniká v důsledku neustálého pohybu lidí mezi oblastmi a pracovními místy nebo v průběhu jednotlivých stádií životního cyklu. Lidé si hledají lepší pracovní uplatnění a lépe placenou práci. Patří sem i osoby, které poprvé vstupují na pracovní trh. Tato skupina se někdy označuje jako vyhledávající.

Strukturální nezaměstnanost – vzniká v důsledku nerovnováhy mezi nabídkou práce a poptávkou po práci na pracovním trhu. Nerovnováha vzniká proto, že se poptávka po určitém druhu práce zvyšuje, zatímco poptávka po jiném druhu práce se snižuje. Je to důsledek vývoje moderních ekonomik, ve kterých běžně a stále dochází k zásadním strukturálním změnám, kdy některá odvětví zažívají rozmach a jiná upadají. V rostoucích odvětvích se zvyšuje poptávka po práci, a s tím i nové požadavky na kvalifikaci. V této fázi postihuje nezaměstnanost především ty zaměstnance, kteří nové požadavky ještě nemohou splnit. Dalším faktorem je otázka migrace obyvatelstva za prací. Typickým příkladem jsou 90. léta, kdy nastává útlum strojařského průmyslu, především těžkého, a s tím související útlum v oblasti hornictví a naopak obrovský rozvoj telekomunikačních a informačních technologií. Tato strukturální nezaměstnanost je většinou ovlivněna strnulostí mzdových sazeb (uzákoněná minimální mzda). Otázka migrace je ovlivňována i generačním faktorem (mladí jedinci jsou ochotni na rozdíl od starších obyvatel za práci migrovat).

Cyklická nezaměstnanost – v hospodářské recesi nebo krizi (sestupná fáze hospodářského cyklu) dochází ke snížení počtu pracovních míst a v období růstu se naopak nová pracovní místa vytvářejí. Nezaměstnanost cyklická souvisí se strukturálními změnami ekonomické

výkonnosti. Nedávný příklad z let 2010 – 2011, kdy hrubý národní produkt klesal a určitá odvětví, především stavebnictví, zaznamenala hluboký propad, se projevil značným počtem nově nezaměstnaných, především s nízkou kvalifikací (kteří dříve právě ve stavebnictví nacházeli uplatnění). V případě zásahu státu a jeho schopnosti investovat do určitých oblastí ekonomiky se mění i dlouhodobé výdaje v sociální oblasti (snížení počtu nezaměstnaných). S tím souvisí pozitivní vlivy, jako je zachování stabilních pracovních návyků obyvatelstva, snížení černé práce a snížení sociálních výdajů státu. Jde především o zachování stabilních pracovních návyků u obyvatelstva, které se díky nízké kvalifikaci nebo nízkému vzdělání těžko motivuje k aktivní existenci. V období expanze, kdy jsou nová místa vytvářena, se jasně vymezují ti lidé, kteří práci nehledají, ale hledají možnosti parazitovat na celé společnosti.

Mezi další druhy nezaměstnanosti patří:

Přirozená nezaměstnanost – nastává při rovnováze trhu práce (poptávka práce se rovná nabízenému množství práce). Přirozená míra nezaměstnanosti se skládá ze strukturální a frikční nezaměstnanosti.

Sezónní nezaměstnanost – závisí na sezónních pracích, které jsou nejvíce žádané v jarních, letních a podzimních měsících

Skrytá nezaměstnanost – nezaměstnaní lidé si práci nehledají, ani se neregistrují jako nezaměstnaní na úřadech práce. Skrytou nezaměstnanost tvoří převážně mladé ženy s malými dětmi nebo mladí lidé.

Míra nezaměstnanosti

Pojem míra nezaměstnanosti poprvé definoval americký ekonom **Milton Friedman (1912 – 2006)** a tento pojem se používá běžně dodnes. Z této definice vyplývá, že přirozená míra nezaměstnanosti nastává tehdy, kdy rovnováha na trhu práce, což je poptávka práce a s ní související mzdová sazba, se v určitém čase mění a vykazuje rostoucí trendy. Tato přirozená míra nezaměstnanosti je ovlivněna hlavně zásahy státu, jeho regulačními vlivy (štědré sociální dávky, podpory a s tím související nekontrolovatelnost potřebnosti), které pak oslabují motivační faktory lidí žít se vlastní prací. Z toho vyplývá řada problémů, které jsou podmíněny sociálně psychologickými faktory (např. silné rodinné zázemí, které odrazuje migrovat za prací), rostoucí míra nezaměstnanosti a špatné kvalifikační předpoklady. Tyto dynamické strukturální změny mohou mít za následek

přesuny v jednotlivých odvětvích průmyslu. Dalšími změnami mohou být demografické změny, kdy růst skupin ekonomicky aktivních vykazuje vyšší míru nezaměstnanosti.

1.2 Vývoj nezaměstnanosti

O vývoji nezaměstnanosti můžeme hovořit až po otevření české ekonomiky v roce 1990, kdy tato změna způsobila na trhu práce výrazné změny. Do této doby byl trh práce centrálně řízen a regulován státem, a z toho vyplývala i regulace ve mzdové oblasti. Charakteristickými znaky trhu práce na začátku 90. let byla plná zaměstnanost, absence otevřené nezaměstnanosti, jistota zaměstnání a spíše převažující poptávka po pracovní síle či určitých profesích. Celková ekonomická reforma a otevření se zahraničním trhům při nízké konkurenceschopnosti měly za následek pokles poptávky po pracovní síle. Tato situace postupně vyvolala nárůst nezaměstnanosti. Pro hladší společenskou průchodnost ekonomických reforem a odstranění sociálního pnutí byly zavedeny nové instituce (úřady práce) a instituty (minimální mzda, životní minimum). Tyto atributy měly zajistit sociální předpoklady pro ty občany, kteří se náhle ocitli v situaci pro ně zcela nové, do té doby neznámé – v nezaměstnanosti. Avšak vzájemným nastavením těchto veličin právě na začátku ekonomické reformy se začalo vytvářet jádro dlouhodobě nezaměstnaných, kteří programově žijí ze sociálních dávek a o zaměstnání nemají zájem. Smutné je, že v tomto jádru či sociálních a etnických skupinách se tento styl a způsob života přenáší na další generace. Od roku 1990 je to již třetí a začátek čtvrté generace (definice generace podle Ivo Možného, „Moderní rodina“). Právě na začátku 90. let byly z trhu vytlačeny především skupiny s nízkou kvalifikací a starší pracovní síly. Do roku 1997 se nezaměstnanost pohybovala v nízkých číslech, a to především z důvodu obrovského rozvoje terciární sféry, která byla schopna pohltit značnou část především žen. Druhá oblast, kde se tato skupina uplatnila, byla oblast osob samostatně výdělečně činných, především v oblasti řemesel.

1.3 Náklady a přínosy nezaměstnanosti

Náklady:

Z hlediska ekonomiky je brán za největší ztrátu *pokles makroekonomického produktu*, který je nejčastěji vyjadřován pomocí *Okunova zákona*:

Potenciální produkt = skutečný produkt

Reálná nezaměstnanost = potenciální nezaměstnanost

Mezi zaměstnaností a produktem tedy existuje vztah nepřímé úměry.

Dalšími náklady nezaměstnanosti jsou:

- ***Není plně využít výrobní faktor práce.*** Dochází ke stagnaci ekonomiky a vzniká rozpor mezi půdou, stroji, potravinami a reálnou cenou produktů.
- ***Pokles státních příjmů*** znamená, že stát dostává méně daní z příjmů jednotlivců a zisků firem. Naopak dochází ke zvýšení vládních výdajů, roste objem vyplácených sociálních dávek a tím rostou i mandatorní výdaje státu. Pokles kapitálu menšího důchodu státu je spojen s nižší spotřebou, s poklesem úspor a investic, a to jsou faktory, které brzdí rozvoj ekonomiky.
- ***Ztráta lidského kapitálu.*** Jestliže se osoba dlouhodobě nachází mimo trh práce, dochází k poklesu její kvalifikace (dekvalifikace). Není-li osoba začleněná do procesu vzdělávání nebo získávání nových zkušeností, celkově ztrácí návyky, které jsou spojeny se zaměstnáním (odpovědnost, pravidelný denní rytmus), tento proces je velmi rychlý. Tím klesá jeho atraktivita pro potenciálního zaměstnavatele, dochází ke ztrátě cenných kontaktů, a tím se urychluje pád na stratifikační stupnici.

Přínosy:

- ***Nově nabytý volný čas.*** V době nezaměstnanosti se však nejedná o tzv. vzácný statek. Člověk zde může uplatňovat různé druhy koníčků, které jsou však omezeny finančními prostředky, kterými nezaměstnaný disponuje. Nově nabytý čas není zpravidla využit k rozšíření vědomostí a upevnění znalostí, které by vedly k větší atraktivitě na trhu práce.

1.4 Problémy dlouhodobé nezaměstnanosti

Nezaměstnanost je problém každé vyspělé ekonomiky. Jsou země, kdy jedinci, kteří jsou propuštěni ze zaměstnání, si v tomto období zpravidla zvyšují kvalifikaci a snaží se co nejdříve vrátit zpět na trh práce. V zemích Evropské unie při procesu zvyšování kvalifikace pomáhá svými programy a institucemi především stát. Dlouhodobě nezaměstnaní jsou pak spíše lidé, kteří parazitují na společnosti nebo patří mezi rizikové skupiny (narkomani,

alkoholici, gambleři). V případě dlouhodobé ekonomické krize se nezaměstnaní skládají ze všech vrstev společnosti. Dlouhodobá nezaměstnanost je chápána jako protiklad daného rčení, že práce tvoří a obohacuje život. Osoba, která je delší dobu vyřazena z pracovního procesu se pak cítí méněcenná, vyčleněná ze společenského života a za neúspěch na pracovním trhu se stydí. Často to bere jako osobní selhání. Vliv nemožnosti se uplatnit na trhu práce spolu s osobní frustrací se pak odráží především v celkovém chování, a to jak ve vztahu k rodině, tak k celé společnosti. V tomto důsledku často dochází k partnerským krizím, problémům v rodině a nezářídka i úplnému rozpadu vztahu. Tyto situace se negativně odráží především na dětech a jejich výchově. Problémy se pak osobní frustrací násobí a řada jedinců utíká k alkoholu, drogám či gamblerství, hledající únik z reálného světa.

Na druhém pólu však existují lidé, kteří pak jakékoli základní hodnoty života postrádají. Stačí jim k životu jen ty nezákladnější potřeby a volný čas tráví pasivní nečinností např. sledováním televize nebo brouzdáním po sociálních sítích. Tito lidé nemají žádnou motivaci svůj stávající život změnit a jejich perspektiva se pohybuje pouze v rozmezí sociálních dávek vyplácených státem. Jejich uvažování je krátkodobé bez jakýchkoliv životních cílů a dlouhodobé perspektivy. Takoví lidé žijí doslova ze dne na den.

S pojmem dlouhodobé nezaměstnanosti pracuje také ekonomická teorie – hystereze. Tato teorie ukazuje řadu faktorů, které silně ovlivňují člověka, hledajícího si práci. Specifičnost hystereze má řadu různých ukazatelů, které jsou navzájem propojeny nebo působí v jednotlivých částech, ale vždy se silně negativními důsledky. Pod tím si lze představit především rezignaci, a tím upadání do frustrace, opouštění motivace a pracovních návyků, člověk ztrácí kvalifikaci a pomalu si zvyká na život ze sociálních dávek. Další problémy se ukazují v rodinných vztazích, kdy někteří lidé v důsledku dlouhodobé nezaměstnanosti mají větší sklon k depresím a užívání návykových látek. Celkovým důsledkem je, že se takoví jedinci stávají pro potenciální zaměstnavatele neperspektivními. Ti, kteří byli dlouhodobě dobrovolně nezaměstnanými a pokoušejí se neúspěšně o návrat na pracovní trh, zvyšují tak přirozenou míru nezaměstnanosti. Z pohledu vývoje mezd se považuje jev hystereze za jednu z příčin strnulosti na trhu práce, kde rezignovaní pracovníci nemají zájem vstoupit na tento trh a nevytvářejí dostatečný tlak na zvýšení nominálních mezd.

1.6 Efekty nezaměstnanosti

Moderní chudoba:

V současné době je moderní chudoba brána spíše ze celospolečenského hlediska. Netýká se jen nutričních hodnot a kvality stravy, úrovně bydlení, ošacení a zdravotní péče. Moderní chudoba je termín, jenž ve své podstatě ohrožuje dvě třetiny obyvatel České republiky, kteří dosahují průměrné nebo nižší mzdy. Následně z toho vyplývají jednotlivá specifika, kdy například svobodné matky nebo jedinci žijící o samotě mají náklady na živobytí vyšší než v úplné rodině. V případě dlouhodobé nemoci či krátkodobé nezaměstnanosti se tito lidé dostávají do dluhové pasti, která je často staví na hranici existence. Chudoba v moderním pojetí je spíše komplexní kategorií, která zahrnuje nejen biologické potřeby, ale tzv. společenskou participaci. To znamená, že nejde jen o uspokojení základních životních potřeb, ale o možnost být dostatečně zapojen do života společnosti (účast na společenských a sportovních akcích apod.). Z hlediska sociologů se tento stav rozděluje na dva stupně:

Relativní deprivace (první fáze), kdy se člověk snaží udržet stávající spotřebu a skrýt své problémy.

Absolutní deprivace (druhá fáze) je období, kdy jedinec nemůže tuto situaci zvládnout vlastní aktivitou a musí používat sociální transfery.

Obě fáze deprivace se projevují u každého jedince individuálně, a to v závislosti na jeho vzdělání a přístupu k životu.

Sociální parazitismus:

Rozpor nezaměstnanosti především plyne z diferenciací mezi výší příjmů a objemem sociálních dávek, které by osoba v období nezaměstnanosti pobírala. Tento rozdíl musí být dostatečně motivující, musí převýšit sociální výhody v takové míře, aby se nezaměstnaným vstoupit na trh práce vyplatilo. Musí být vyšší minimálně o doprovodné náklady spojené se zaměstnáním (např. doprava do zaměstnání), a přitom musí zůstat dostatečná částka, která by zaměstnání dělala ve srovnání se sociálními dávkami atraktivní. Fenomén pasti postihuje především osoby nekvalifikované nebo nízko kvalifikované, stojící na nejnižším stupni příjmového žebříčku. Pro ně není jejich potenciální plat vůbec lákavý, záměrně se stávají klienty sociálního státu. Je pro ně výhodnější krýt své výdaje ze sociálních příjmů, eventuálně je kombinovat s nevykazovanými příjmy z oblasti šedé ekonomiky. Velmi

dobré zkušenosti se znalostí štědře postaveného sociálního systému mají některá etnika, ale i část běžného obyvatelstva, která patří do kategorie „věčně“ nezaměstnaných. Celospolečensky tyto skupiny jsou schopny vytvořit atmosféru, která může mít rasový podtext, vytvářejí napětí a strach, a tyto mohou vyvrcholit až občanskými nepokoji a jsou podhoubím politického extremismu (Šluknov 2013, zpráva BIS 2014 ze dne 27. 10. 2014).

Primárně byly sociální dávky brány jako dočasný příjem, který má jedince zajistit v nepříznivých životních situacích, kdy není schopen sám si zajistit prostředky základní potřeby. Ovšem řada jedinců, dnes již i generací určité části obyvatelstva si vybudovala postoj, kdy transfery vnímá jako regulérní a dlouhodobý zdroj příjmů. V případě působení na několik generací (děti v životě neviděly otce nebo dědečka chodit do práce) je poté vytvořena široká základna pro sociální parazitismus. Tento problém je dnes velmi aktuální a majoritní skupinu obyvatel staví do ostrčené pozice, kdy malá skupina obyvatel parazituje na všech sociálních výhodách státu na úkor většiny. Vytváří se napětí a vznikají tendence k radikalismu, především pravicovému a dochází až k rasovému chování majoritního obyvatelstva. Systém sociálních dávek tyto jedince a skupiny nenutí hledat práci, kdy nabízená mzda je pro ně spíše výsměchem než stimulačním faktorem.

2 SYSTÉM SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Systém sociálního zabezpečení se v současnosti v České republice opírá o tři pilíře: sociální pojištění, státní sociální podporu a sociální pomoc. Sociální pojištění zahrnuje důchodové pojištění, nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Státní sociální podpora je zaměřena na rodiny s nízkými příjmy a upřednostňuje rodiny početné. Finanční sociální pomoc je poskytována formou dávek osobám, jejichž příjem by jinak byl nižší než životní minimum. Může být vyplacen i osobám s nízkým příjmem. Zahrnuje i služby pro staré a nemocné občany. U dávek, jež mají charakter sociální pomoci, je prověřována majetková situace příjemce. Příjmy a výdaje systému sociálního zabezpečení jsou v České republice součástí státního rozpočtu. Podle platných českých zákonů jsou orgány sociálního zabezpečení Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, okresní úřady a obce. (Matoušek, 2003, s. 234).

V České republice je sociální zabezpečení realizováno ve třech formách:

- **Sociální dávky** jsou financovány ze státního rozpočtu a rozděluje se na pojistné a nepojistné
- **Sociální služby**, které svým klientům poskytují služby ambulantně nebo v jejich přirozeném prostředí
- **Sociální azyl** jsou typem rezidenčních sociálních služeb, které jsou poskytovány lidem, kteří se o sebe nemohou z ekonomických, sociálních nebo zdravotních důvodů postarat

2.1 Demografické aspekty sociální politiky

Rozsah a náplň sociální politiky musí respektovat různé okolnosti, z nichž nejvýznamnější jsou ekonomické možnosti a demografické procesy, které stanovují okruh osob využívajících sociálních výhod. Při rozhodování o každém sociálním opatření je proto nutné předem znát, kolik financí bude na jeho realizaci k dispozici a kolik občanů se na něm bude podílet. Hlavní demografické ukazatele nezastupitelné při tvorbě sociální politiky jsou *obyvatelstvo celkem a v produktivním věku, střední délka života, živě narození, zemřelí a jejich přirozený přírůstek či úbytek, sňatečnost, rozvodovost, kojenecká úmrtnost a potratovost*. (Kotous, Munková, Štefko, 2013, s. 100 – 101)

Demografické výzkumy se dají dlouhodobě předpovídat (např. dle počtu obyvatel, kteří se blíží věku odchodu do důchodu). Dlouhodobé průzkumy dokážou zjistit budoucí zvýšení

nákladovosti sociálního systému. Klasickým příkladem je prodloužení délky života v České republice. Za posledních 20 let se průměrná délka života u mužů zvýšila o 4,5 roku a u žen o 6,7 roku. Tyto skutečnosti ovlivňují mandatorní výdaje státu. Dají se předvídat a zapracovat do celkového sociálního systému státu. Další oblastí je odhad přibližného počtu důchodců a dlouhodobě invalidních občanů, pro které je potřeba vytvořit sociální zařízení určené pro tuto skupinu obyvatelstva.

Demografický vývoj v jednotlivých krajích či oblastech sehrává důležitou roli při investičních pobídkách pro vytvoření pracovních míst. Klasickým případem je současné Ostravsko, kde při útlumu hornictví a těžkého průmyslu jsou silně omezené možnosti vytváření nových pracovních příležitostí. V této oblasti je velký nedostatek infrastrukturního zabezpečení.

2.2 Nepojistné sociální dávky

Největší vliv v rámci sociálního zabezpečení na rozhodování o aktivním přístupu při hledání zaměstnání má systém sociálních dávek. V některých případech jsou na stejné úrovni jako možné finanční ohodnocení za práci (to platí hlavně v případech nekvalifikovaných nebo málo kvalifikovaných jedinců). Motivace nastoupit do takového zaměstnání klesá a jistota dávek státní sociální podpory je pak pro řadu dlouhodobě nezaměstnaných určujícím postojem v rozhodnutí vstoupit nebo nevstoupit zpět na pracovní trh.

Nepojistné sociální dávky:

Pojem státní sociální podpory označuje dávky, poskytované osobám (rodinným příslušníkům) ve společensky uznaných sociálních situacích, kdy stát skrze jejich vyplácení z části přebírá spoluzodpovědnost za vzniklou sociální situaci. V rámci systému státní sociální podpory je poskytován: přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné, pohřebné. Do dávek pomoci v hmotné nouzi patří pak příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. (portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane)

Mezi **nepojistné** sociální dávky financované ze státního rozpočtu patří:

- Dávky státní sociální podpory (zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)
- Dávky péčovské péče (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí)

- Dávky pro osoby se zdravotním postižením (zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením)
- Příspěvek na péči (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)
- Dávky hmotné nouze (zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi)

Dávky státní sociální podpory:

- **Porodné** – je jednorázová dávka, kterou se přispívá na náklady související s narozením prvního dítěte
- **Rodičovský příspěvek** – je určen rodičům, kteří po celý kalendářní měsíc osobně a celodenně a řádně pečují o nejmladší dítě v rodině
- **Přídavek na dítě** – základní dlouhodobá dávka, pomáhá krýt náklady spojené s výchovou a výživou nezaopatřených dětí
- **Příspěvek na bydlení** – je určen na krytí nákladů na bydlení rodinám nebo jednotlivcům s nízkými příjmy
- **Pohřebné** – je jednorázová dávka, kterou se přispívá na náklady spojené s vypravením pohřbu (portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane)

Dávky pomoci v hmotné nouzi:

- **Příspěvek na živobytí** – je základní dávkou pomoci v hmotné nouzi, která řeší nedostatečný příjem osoby/osob, které patří do jedné domácnosti
- **Doplatek na bydlení** – je dávka, která pomáhá uhradit odůvodněné náklady na bydlení
- **Mimořádná okamžitá pomoc** – pomoc v nepříznivých životních případech, kdy je potřeba poskytnout pomoc bezprostředně. Poskytuje se v 5 životních situacích:
 - hrozba vážné újmy na zdraví
 - vážná mimořádná událost
 - nezbytný jednorázový výdaj
 - náklady spojené s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby
 - náklady související se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně právní ochranou dětí

(portal.mpsv.cz/soc/hn)

2.3 Životní a existenční minimum:

Je definováno zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

- **Životní minimum** je minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb.
- **Existenční minimum** je minimální hranicí peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let. (portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane)

Oficiální životní minimum plní dvě základní funkce:

1. **Funkce primární** – v subsystému sociální péče má zajišťovat **dočasnou ochranu před hmotnou a sociální nouzí**. Životní minimum vyjadřuje společensky uznanou hranici příjmů občana (společně hospodařící domácnosti), která umožňuje zabezpečit souhrn statků a služeb k dočasnému uspokojování základních potřeb na velmi skromné úrovni. Tato úroveň statků a služeb je považována za nezbytnou pro zařazení do normálního života. (Arnoldová, 2012, s. 45)
2. **Funkce sekundární** – v subsystému státní sociální podpory **má být kritériem pro adresné poskytování dávek**. Tato funkce je v současnosti vymezena zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Část dávek státní sociální podpory je poskytována v závislosti na poměru faktického příjmu občana (společně posuzovaných osob domácnosti) a výši životního minima odpovídající posuzovaným osobám. Na poměru závisí jak vznik nároku na dávku, tak její výše. (Arnoldová, 2012, s. 45)

Částky životního minima platné od 1. 1. 2012 v Kč za měsíc

pro jednotlivce 3 410

pro první dospělou osobu v domácnosti 3 140

pro druhou a další dospělou osobu
v domácnosti 2 830

pro nezaopatřené dítě ve věku

do 6 let 1 740

6 až 15 let 2 140

15 až 26 let (nezaopatřené) 2 450

Životní minimum je součtem všech částek životního minima jednotlivých členů domácnosti. (portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane)

Částka existenčního minima platná od 1. 1. 2012 v Kč za měsíc:

existenční minimum 2 200

Příklady životního minima různých typů domácností v Kč za měsíc:

jednotlivec	3 410
2 dospělí	$3\ 140 + 2\ 830 = 5\ 970$
1 dospělý, 1 dítě ve věku 5 let	$3\ 140 + 1\ 740 = 4\ 880$
2 dospělí, 1 dítě ve věku 5 let	$3\ 140 + 2\ 830 + 1\ 740 = 7\ 710$
2 dospělí, 2 děti ve věku 8 a 16 let	$3\ 140 + 2\ 830 + 2\ 140 + 2\ 450 = 10\ 560$
2 dospělí, 3 děti ve věku 5, 8 a 16 let	$3\ 140 + 2\ 830 + 1\ 740 + 2\ 140 + 2\ 450 = 12\ 300$

Společně posuzované osoby

- rodiče a nezletilé nezaopatřené děti,
- manželé nebo registrovaní partneři,

- rodiče a děti nezletilé zaopatřené nebo zletilé, pokud tyto děti s rodiči užívají byt a nejsou posuzovány s jinými osobami,
- jiné osoby společně užívající byt, pokud písemně neprohlásí, že spolu trvale nežijí a společně neuhrazují náklady na své potřeby.

Společně posuzovanými osobami jsou i osoby, které se přechodně, z důvodů soustavné přípravy na budoucí povolání, zdravotních nebo pracovních (včetně dobrovolnické služby), zdržují mimo byt. (portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane).

Žádost o všechny nepojistné sociální dávky se podává na příslušné krajské pobočce nebo kontaktním místě Úřadu práce České republiky podle místa trvalého bydliště žadatele. Žádost může podat pouze fyzická osoba, která pro poskytnutí dávky splňuje zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, stanovené podmínky.

2.4 Úřady práce

Úřad práce vznikl jako základní článek služeb zaměstnanosti v České republice v roce 1990 přijetím zákonného opatření předsednictva ČNR č. 306/1990 Sb., o zřízení úřadů práce. Na úřady práce tehdy přešla působnost ve věcech pracovních sil, která do té doby příslušela okresním národním výborům. Tímto způsobem byl institucionálně zabezpečen trh práce do doby, než vstoupil 1. 2. 1992 v účinnost zákon o zaměstnanosti. V roce 2011 mění úřady práce zásadně svou organizační strukturu a uspořádání. Změny vycházejí ze zákona č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky. Vzniká centralizovaný Úřad práce ČR (ÚP ČR) v čele s generálním ředitelem. Pod jeho hlavičkou funguje 14 krajských poboček v jednotlivých krajích, pod které spadají kontaktní pracoviště. Krajské pobočky z hlediska věcného zajišťují především nástroje aktivní politiky zaměstnanosti, kontaktní pracoviště pak agendy zprostředkování práce a státní sociální podpory. Z Úřadu práce ČR se stává zároveň jediné výplatní místo pro všechny nepojistné dávky. Úřad práce České republiky řídí Ministerstvo práce a sociálních věcí, které je jeho nadřízeným správním úřadem. (portal.mpsv.cz/upcr)

Úřady práce prošly za dobu své existence určitým vývojem a transformovaly se do povědomí občanů jako pevná součást sociálního systému. Jejich aktivní role je velmi důležitá vzhledem k požadavkům a potřebám trhu práce. Úřady práce jsou nezastupitelné v těchto oblastech:

- a) zaměstnanosti,
- b) ochrany zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele,
- c) státní sociální podpory,
- d) pomoci v hmotné nouzi,
- e) příspěvku na péči a inspekce poskytování sociálních služeb,
- f) dávek pro osoby se zdravotním postižením,
- g) dávek péčovské péče,

v rozsahu a za podmínek stanovených zákonem o zaměstnanosti, zákonem o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele a o změně některých zákonů, zákonem o státní sociální podpoře, zákonem o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, zákonem o sociálních službách, zákonem o pomoci v hmotné nouzi a zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. (portal.mpsv.cz/upcr)

Úřad práce plní v oblasti nepojistných sociálních dávek tyto úkoly:

- rozhoduje ve správním řízení o přiznání příslušné dávky,
- vede evidenci žádostí o dávky v informačním systému, zpracovává údaje potřebné pro rozhodování o dávce do informačního systému,
- rozhoduje o případných námitkách účastníka řízení, předává nadřízenému orgánu odvolání, pokud ve své kompetenci neprovedl autoremeduru,
- zpracovává řádné i mimořádné výplaty dávek,
- provádí exekuce z přiznaných dávek,
- vyřizuje agendu posouzení zdravotního stavu pro účely nepojistných sociálních dávek,
- zajišťuje agendu dávek péčovské péče.

2.5 Minimální mzda

Minimální mzdou se rozumí nejnižší přípustná výše odměny za práci v pracovněprávním vztahu. Základními pracovněprávními vztahy jsou pracovní poměr a právní vztahy založené dohodami o pracích konaných mimo pracovní poměr. Mzda, plat nebo odměna z dohody nesmí být nižší než minimální mzda. (Arnoldová, 2012, s. 55)

Nezahrnuje se do nich mzda ani plat za práci přesčas, příplatek za práci ve svátek, za noční práci, za práci ve ztíženém pracovním prostředí a za práci v sobotu a neděli. Výši základní

sazby minimální mzdy a dalších sazeb minimální mzdy odstupňovaných podle míry vlivů omezujících pracovní uplatnění zaměstnance a podmínky pro poskytování minimální mzdy stanoví vláda nařízením, a to zpravidla s účinností od počátku kalendářního roku s přihlédnutím k vývoji mezd a spotřebitelských cen. (Arnoldová, 2012, s. 55)

Vývoj minimální mzdy v České republice:

Minimální mzda se vztahuje na všechny zaměstnance v pracovním poměru nebo obdobném pracovním vztahu. Týká se i členů družstev. Nerozlišuje se, zda jde o pracovní poměr na dobu určitou nebo neurčitou nebo o souběžné pracovní poměry. Nárok na minimální mzdu vzniká i tehdy, jestliže si zaměstnanec sjednal několik pracovních poměrů, a to i v případě jednoho zaměstnavatele. V každém pracovním poměru vzniká nárok samostatně. (Arnoldová, 2012, s. 55)

Počet příjemců minimální mzdy je relativně nízký. Informační systém MPSV udává, že odměňování na úrovni minimální mzdy se týká pouze 2 – 3% pracovníků. Jedná se o především pracovníky s nízkou kvalifikací, kteří vykonávají jednoduché práce, např. pomocní dělníci, vrátní, uklízečky apod. Vztahuje se i na zaměstnance, kteří vedle mzdy poskytované jim na základě pracovního poměru pobírají dávky sociálního zabezpečení, např. starobní důchod. (Arnoldová, 2012, s. 56)

Minimální mzdové tarify se uplatňují ve firmách, ve kterých neexistují podmínky pro sjednání mzdy v kolektivní smlouvě. Zaměstnanci v těchto podnicích tak nemohou využívat výhod ochrany, které poskytuje kolektivní vyjednávání. (Arnoldová, 2012, s. 56)

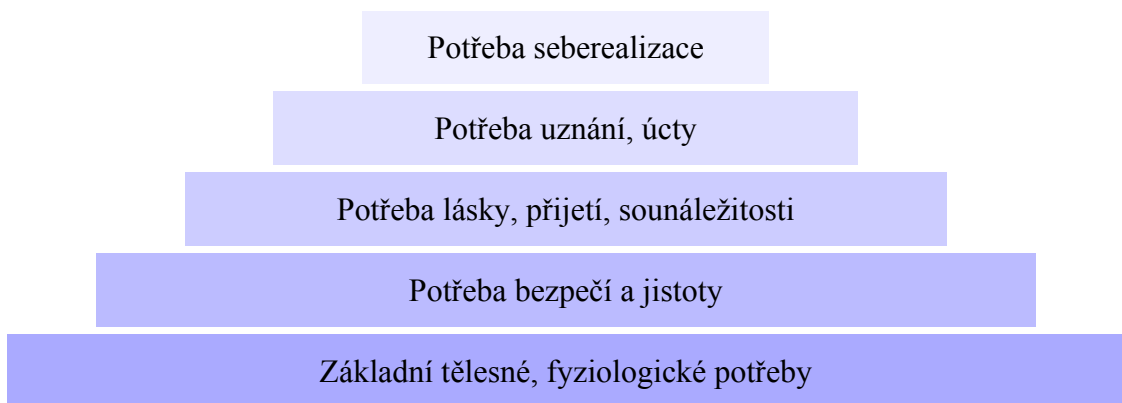
Výše minimální mzdy se naposledy zvýšila od 1. 8. 2013 a pro rok 2014 tedy platí:

- 8 500,-- Kč hrubého za měsíc (pro zaměstnance odměňovaného měsíční mzdou)
- 50,60 Kč hrubého za každou hodinu odpracovanou zaměstnancem v rámci stanovené pracovní doby

Zvýšení minimální mzdy má význam i pro ostatní zaměstnance. Současně s minimální mzdou totiž rostou i úrovně tzv. zaručené mzdy, tedy minimální tarify pro jednotlivé skupiny profesí. Například popelář musí od srpna 2013 dostat alespoň 9 400,-- Kč, pokladník v supermarketu nebo servírka nemůže brát méně než 10 400,-- Kč, zdravotní sestra si má vydělat alespoň 11 400,-- Kč a ředitel společnosti nejméně 17 000,-- Kč hrubého příjmu za měsíc. (www.aktualne.cz)

3 MOTIVACE

Člověk ve svém životě a chování se vědomě či nevědomě snaží dosáhnout určitých cílů. Tyto cíle se během života mění, vyznačují se určitou intenzitou a trváním a ovlivňují celkový život a chování každého jednotlivce. Řada z nás při dosažení vytýčeného cíle či náhradního cíle si vytyčuje cíle další, které jsou však ovlivněny prvotním cílem (již dosaženým). Tato životní zkušenost a postoj vede k hledání dalších cílů. To, co žene člověka dál, se nazývá motivace. Motivace plní různé cíle a funkce, od fyziologických potřeb až po potřeby seberealizace. S tím souvisí i určité abstraktní potřeby, které zaručují vývoj života ve všech oblastech. Nejlépe to vystihuje ve své jednoduchosti a názornosti Maslowova pyramida potřeb:

Maslowova pyramida (potřeb) je hierarchie lidských potřeb, kterou definoval americký psycholog Abraham Harold Maslow (1908-1970) v roce 1943. Podle této teorie má člověk pět základních potřeb (od nejnižších po nejvyšší - společně pak tvoří jakousi pomyslnou „pyramidu“):

1. fyziologické potřeby
2. potřeba bezpečí, jistoty
3. potřeba lásky, přijetí, sounáležitosti
4. potřeba uznání, úcty
5. potřeba seberealizace

První čtyři kategorie Maslow označuje jako nedostatkové potřeby a pátou kategorii jako potřeby existence (bytí) nebo růstové potřeby. Všeobecně platí, že níže položené potřeby

jsou významnější a jejich alespoň částečné uspokojení je podmínkou pro vznik méně naléhavých a vývojově vyšších potřeb. (www.wikipedia.cz)

3.1 Motivy

Můžeme konstatovat, že motiv vede k uspokojení potřeb s vyjádřením psychologického efektu či důvodu a vytváří tak předpoklad pro celkové chování jedince. Z toho vyplývá, že motiv je podmiňující faktor vysvětlující, proč se jedinec chová tak, aby něčeho dosáhl. Motivy v tomto smyslu nejsou již potřebami, ale cílovými objekty. Např. hlad není motiv, nýbrž cílovým objektem se stává jídlo a motivem je nasycení. (Nakonečný, 2009, s. 177).

Motivy se odvozují z obsahu uspokojení, ne z cílových objektů. Je pravdou, že někteří psychologové tato termínová fakta či rozdíly potírají nebo se jim nevěnují. Velmi důležitým termínem je motivování. Je to vnější podnět, který díky aktivizaci některého motivu podmiňuje cílevědomé chování jedince. Motivování podmiňují tzv. motivátory, což jsou určité oceňovací nástroje, ať jsou to peníze, kariérní postup atd. Samo chování nebo jeho forma jsou specifické jevy u jedince, který mívá naučený určitý vzorec, tedy nástroj, jehož funkcí je nastolení či stav celkového uspokojení. Tyto vzorce jsou podmíněny především určitými situacemi, kde se motiv může projevit různými způsoby. Motivací pak nemusí být pouze vystupující potřeby, ale jako hlavním faktorem se stává ono konkrétní očekávání uspokojení. Uspokojení však souvisí s tendí zvyšovat a maximalizovat pocit uspokojení a minimalizovat nepříjemné pocity. Při hledání a snaze dosáhnout očekávané odměny využíváme učení, které spolu s potřebami vzbuzují určité motorické elementy, tedy chování, které je závislé na situaci. Můžeme říct, že jednání je v podstatě komplexní účelová pohybová aktivita. Přitom s potřebami jsou asociovány určité emoce, emotivní stavy (prožívání hladu a nasycení). Při shrnutí těchto faktorů se vytváří vzorec motivovaného chování. (Nakonečný, 2009, s. 178)

Vzorec motivovaného chování se vytváří učením. Je však individuálně různý a odlišný s ohledem na danou situaci. Působí zde řada faktorů, které jsou dány různorodostí situace, např. vliv kultury. Jsou však potřeby, které jsou pro určitou kulturu typické, naopak v jiných kulturních oblastech zcela chybí (např. akvizice majetku). Existují však potřeby, které jsou univerzální, ale v různých kulturách jsou spojeny s kulturním vzorcem chování. Potřeby ve své podstatě vyjadřují jak nedostatky organismu, tak nedostatky sociálního bytí

jedince (biogenní a sociogenní). Velmi závažným problémem z hlediska psychologů je najít konkrétní motivy nebo je specifikovat. Snaží se přitom využívat základní obecné faktory, obecné principy motivace, a to je maximalizace příjemného a minimalizace nepříjemného, dodržování a restaurování psychické rovnováhy. Tyto principy jsou zobecněním obsahu motivů, je to vlastně rub a líc jedné mince, neboť ztráta psychické rovnováhy (signalizuje selhání, vinu apod.), kde naproti tomu udržování a restaurace jsou příjemné. Obecně tedy platí, že v motivaci jde především k přeměně daného stavu ve stav žádoucí. Daný stav většinou je nepříjemným stavem, stavem ztráty psychické rovnováhy, stavem psychického nedostatku. Na druhé straně žádoucí stav je stavem psychické rovnováhy, která je vždy příjemná. Zde patří a můžeme použít jako příkladu, že člověk má na něco chuť, trpí nudou, má pocit nejistoty, nedostává se mu určitých informací nebo dostatečné pozornosti od nejbližšího okolí, touží po větším uznání. Motivů jsou tedy určité hodnoty, určitá subjektivní pojetí toho, co je správné, ne jen pro jedince, ale i pro určité skupiny nebo celé lidstvo. Hodnota má širokou škálu od materiálních statků až po abstraktní ideje dobra. (Nakonečný, 2009, str. 180)

3.2 Sociální motivace

Po všeobecném úvodu nás nejvíce zajímá pojem, který je nosný pro celou bakalářskou práci. Je to pojem sociální motivace. Chci vysvětlit a ukázat tuto problematiku ve spojení se sociální psychologií tak, aby člověk mohl vyhledávat sociální vztahy při zachování sociální motivace a v různých sociálních situacích. M. Argyle (1967) odpovídá „*lidé hledají v sociálních situacích více specifických cílů: přátelství, vedení, moc, obdiv, pomoc v činnosti*“. (Nakonečný, 2009, s. 182)

Interpersonální zdroje motivace:

- Nesociální pudy, které vytváří sociální interakci (jídlo, peníze, spolupráce nebo konkurenční chování)
- Závislost
- Uznání
- Interakce
- Ochrana a vedení
- Pomoc (především od lidí v pozicích síly a autority)
- Afiliace (fyzická blízkost, způsob chování, způsob odpovědí, být přijat jako sobě rovný)

- Dominance (být přijat jinými lidmi a skupinami, kdy jako vedoucí mluvím většinu času, dávám rozhodnutí a jsem skupinou brán jako kompetentní a mocný)
- Sex (fyzická blízkost, tělesný kontakt, vřelost, intimní vztahy s rovnocenným a atraktivním partnerem druhého pohlaví)
- Agrese (útočení na lidi, verbálně či neverbálně)
- Sebehodnocení (přijímat od druhých souhlas, dostávat projevy úcty, obdivu a tím dosahovat potvrzení vlastního sebepojetí či sebehodnocení.)

(Nakonečný, 2009, s. 183)

Zdrojem sociálního chování může být kterákoli lidská potřeba, jež existuje v souvislosti s uspokojováním lidských potřeb. Fakticky to znamená, že se člověk uspokojuje v širších sociálních souvislostech. (Nakonečný, 2009, s. 183)

E. C. Tolman (1951) přistupuje k sociální psychologické motivaci, kdy ji rozděluje na několik druhů potřeb:

1. Primární:

- Vrozené pudy (sex, obživa, odpočinek, spánek)

2. Sekundární, které jsou podmíněny danou kulturou:

- Potřeba družnosti
- Potřeba přichylnosti
- Potřeba uznání
- Potřeba vlivu
- Potřeba podřízení se (Nakonečný, 2009, s. 184)

Pro bakalářskou práci je důležitý pohled na sebe sama, na vlastní ego, tj. jakými způsoby se každý jedinec udrží, jak se rozvíjí, za jakou dobu a jak na sobě pracuje. Jde především o to, aby jeho vlastní ego bylo zachováno a zabráněno jeho devalvací.

Jde především o to, že individuuum usiluje o „subjektivní“ identitu, která je v souladu s jeho koncepcí, chce, aby sociální okolí toto plně akceptovalo.

3.3 Faktory ovlivňující motivaci nezaměstnaného jedince

Dlouhodobá nezaměstnanost podstatně ovlivňuje motivaci jedince hledajícího si práci. Pokud je jeho hledání dlouhodobě neúspěšné, začíná rezignovat a opouští ho motivace k dalšímu hledání pracovního uplatnění. Důsledkem tohoto stavu ztrácí časem pracovní návyky i kvalifikaci a zvyká si na život ze sociálních dávek. Postupem času se takový jedinec stává pro potenciálního zaměstnavatele neperspektivním. Tím se původně nedobrovolně nezaměstnaný smiřuje s danou situací a stává se nezaměstnaným dobrovolně.

Dalším faktorem, který může ovlivňovat motivaci k zaměstnání je tzv. neformální zaměstnání. Neformální zaměstnávání může být upřednostňováno jak příjemci dávek, tak zaměstnavateli. Jedním z velmi podstatných důvodů je míra zadlužení, respektive výše exekucí. Celkový příjem domácnosti (ať už z dávek nebo z legální, ale špatně hodnocené práce) je natolik nízký, že pro určité skupiny představuje kombinace dávek a práce „na černo“ jednu z mála cest k zajištění určité životní úrovně nad hranicí chudoby. V některých regionech může také jít o jedinou dostupnou formu zaměstnání. (Trlifajová, Hurrle, Kissová, 2014, s. 14)

V teoretické části byly vysvětleny základní pojmy, které budou důležité pro pochopení a hodnocení problému v praktické části bakalářské práce.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Ve své práci jsem využila kvalitativního přístupu. Kvalitativním přístupem v sociálních a společenských vědách jsou popisovány základní otázky, které mohou zásadním způsobem ovlivnit podobu celého zkoumání. Musím tedy na začátku přesně charakterizovat kvalitativní výzkum a srovnat tento kvalitativní výzkum s kvantitativním. Při tomto srovnání se ukáže, že základní systémy sociálních a pedagogických skutečností nelze přesně stanovit (přesně vymezit), protože se vzájemně prolínají. Proto mohu konstatovat, že ani v kvantitativnímu ani kvalitativnímu přístupu nejsem schopna vymezit dané paradigma pro kvalitativní a kvantitativní přístup. Tento problém řeší ve své historii dodnes badatelé, zastánci jednotlivých přístupů a ke shodě doposud nedošlo. Dle Mac. Donalda (cit. Podle Bridges, 2003) „*kvalitativní výzkum je beletrie psaná pod přísahou*“. Nejdůležitější otázka, tzv. otázka otázek co je tato přísaha a k čemu jsou zkoumající zavázáni. Při vstupních úvahách je velmi důležité vědět nebo si stanovit kdo provádí výzkum, jeho stanoviska, k jakému účelu slouží a jak se bude provádět analýza těchto dat. Na základě těchto údajů se může hodnotit kvalita daného výzkumu, kdy nás nezajímá a je potlačena do pozadí osoba autora, ale rozhodující je jeho argumentace celého výzkumu. (Švaříček, Šedřová a kol., 2007 s. 12)

4.1 Stanovení cíle výzkumu a popis výzkumné metody

Cílem výzkumu předkládané bakalářské práce je zjistit, jak jsou motivovány osoby s malou nebo žádnou kvalifikací přijmout zaměstnání s nízkým mzdovým ohodnocením a jakou roli v jejich postoji hraje pobírání sociálních dávek.

Pro svou práci jsem si vybrala kvalitativní výzkum, metodu polostrukturovaného, částečně řízeného rozhovoru s otevřenými otázkami.

Pozitivní stránkou zvoleného typu výzkumu je osobní kontakt, kdy je možné získat podrobnější informace. Negativem může být odmítnutí na některé otázky odpovědět nebo poskytnout odpovědi značně zkreslené.

4.2 Příprava vlastního výzkumu, výběr účastníků výzkumu

Před samotným výzkumem jsem provedla pilotáž (předprůzkum), kdy jsem sestavila jednoduchý dotazník, kterým jsem oslovila potenciální účastníky výzkumu v prostorách Úřadu práce Brno – město.

Dotazník obsahoval tyto otázky:

- *Věk*
- *Pohlaví*
- *Nejvyšší dosažené vzdělání*
- *Poslední profese (zaměstnání)*
- *Rodinný stav*
- *Počet dětí*
- *Délka registrace na řadu práce*
- *Jakou profesi hledáte*
- *Jaká profese by Vás uspokojila*
- *Jakou si představujete minimální mzdu za svou práci*
- *Pod jakou částku byste nechtěl/la pracovat*
- *Máte zájem se rekvalifikovat (zvyšovat své vzdělání)*
- *V jaké oblasti*
- *Jakými způsoby aktivně hledáte práci (ÚP, personální agentury, internet, kamarádi, inzerce)*

Předvýzkum jsem provedla během července a srpna 2014 v budově Úřadu práce Brno město se souhlasem úřadu. Z cca 50 oslovených dotazník vyplnilo 39 uchazečů o zaměstnání (bez ohledu na délku registrace). Dotazník měl sloužit k vytipování respondentů, kteří by nejlépe vyhovovali kvalitativnímu výzkumu.

Bohužel však ani jeden z mnou vytipovaných uchazečů, kteří byli ochotni dotazník vyplnit, pak o další spolupráci (rozhovory), zájem neměli. Přestože byli seznámeni, pro jaké účely mají jejich odpovědi sloužit, a byli ujištěni o naprosté anonymitě, odmítli na důvěrnější otázky spojené s jejich příjmy odpovídat.

V příloze bakalářské práce je doložena tabulka výstupů z tohoto dotazníkového šetření. I přesto, že s údaji z tabulky dále pracováno nebylo, tento předvýzkum mi poskytl cenné informace např. o postoji a přístupu uchazečů o zaměstnání k minimální mzdě. Při dotazu

na částku nejnižšího mzdového ohodnocení uvedlo pouze 6 respondentů, bez ohledu na dosažené vzdělání, částku blíží se částce minimální mzdy (8.500,-- Kč hrubého příjmu za měsíc). Ostatní nevyjádřili svou ochotu za tak nízké ohodnocení pracovat a jejich požadavky na mzdové ohodnocení byly vyšší. Stejně tak byly důležité poznatky o ochotě respondentů zvyšovat si kvalifikaci, překvapilo mě, že až 75% projevilo o rekvalifikace zájem.

Z výše uvedených informací vyplývá, že jelikož moje původní strategie (získat pro kvalitativní část výzkumu vhodné účastníky z anketového šetření), nebyla úspěšná, rozhodla jsem se v další fázi vyhledávat potenciální účastníky výzkumu prostřednictvím kamarádů a známých. Zprvu byl každý doporučený účastník kontaktován telefonicky osobou, která dotyčného znala, a následně byl požádán o spolupráci na výzkumném projektu. Z deseti oslovených osob se podařilo s polovinou z nich domluvit osobní setkání.

Na sjednaných schůzkách byl každý účastník seznámen s tím, k jakému účelu se informace z rozhovoru použijí, a vyslovil souhlas s jejich zpracováním pro účely bakalářské práce při zachování anonymity jeho osoby.

Dotazy byly koncipovány podobně jako v dotazníkovém šetření a směřovaly k otázce motivace dlouhodobě nezaměstnaného jedince vrátit se zpátky na pracovní trh. Šetření probíhalo ve čtyřech případech v domácím prostředí za účasti osoby, která pomáhala schůzku sjednat. V jednom případě jsem se sešla s účastníkem výzkumu na jeho vlastní žádost mimo domácí prostředí. Otázky byly kladeny srozumitelně a jednoznačně a do odpovědí bylo zasahováno jen minimálně. V některých případech musely být otázky doplněny nebo přeformulovány tak, aby jim respondent dostatečně porozuměl.

Při pohovoru jsem z technických pomůcek používala jen tužku a papír, poznámky jsem zapisovala tak, aby dotázaný na jejich záznam viděl a mohl kdykoli informace upřesnit. Na konci pohovoru jsem dala účastníkům výzkumu moje poznámky ke schválení. Velkou výhodou se stala přítomnost „prostředníka“, který se schůzky účastnil. Účastníci výzkumu byli uvolnění a byli více ochotni odpovědět i na otázky osobního charakteru.

Získaná data, která se týkala příjmů rodiny, jsem zpracovala tak, aby vypovídala o tom, jak systém sociálních dávek ovlivňuje celkové příjmy rodiny. Dále jsem nasimulovala další možné situace, aby bylo patrné, jak se změní příjmy jednotlivce nebo rodiny v situaci, kdy např. pracuje jen jeden z partnerů nebo nepracuje ani jeden z nich. K výpočtům jsem použila kalkulačku sociálních dávek, které jsou volně dostupné na stránkách

<http://kalkulacka.org>. Pro porovnání jednotlivých situací jsem získaná data zpracovala do tabulky pro každého účastníka výzkumu zvlášť.

4.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkum je zaměřen na skupinu dlouhodobě nezaměstnaných nízkokvalifikovaných jedinců, kteří se pohybují na pomezí mezi dávkovým systémem jako oficiálním zdrojem příjmů a akceptací často špatně ohodnoceného zaměstnání. Výzkumný vzorek obsahuje celkem pět účastníků, kteří žijí sami nebo v rodinách s dětmi.

Základní údaje o respondentech:

RESPONDENT	VĚK	RODINNÝ STAV	POČET DĚTÍ	DÉLKA REGISTRACE NA ÚP
Pan František	55	rozvedený	0	25 měsíců
Paní Eva	40	svobodná	1 (10 let)	22 měsíců
Paní Jarka	35	vdaná	1 (12 let)	19 měsíců
Pan Karel	43	ženatý	2 (11 a 14 let)	27 měsíců
Paní Marie	30	vdaná	3 (5, 10 a 13 let)	26 měsíců

4.4 Vlastní výzkum – průběh rozhovorů

Rozhovor č. 1 – pan František

Stručná charakteristika:

Rozvedený, 55 let, žije sám v bytě 1+1 v nájemním domě, bez práce 25 měsíců

Náklady na bydlení za měsíc: 5.200,-- Kč

V současné době má účastník výzkumu nárok na tyto sociální dávky:

- příspěvek na živobytí
- příspěvek na bydlení

Pan František se vyučil zedníkem a celý život pracoval u stavebních firem. Je 10 let rozvedený a má dvě dospělé zaopatřené děti. Manželství pana Františka skončilo po 18 letech ze strany manželky, která si našla nového životního partnera. Koníčky žádné nemá, říká o sobě, že „je televizní typ“. Sleduje hlavně sportovní pořady a některé seriály.

Na Úřadu práce byl registrovaný již třikrát, do jednoho roku si však vždy našel zaměstnání. Nyní je však bez práce již od října 2012. Zpočátku pobíral podporu v nezaměstnanosti, poté mu byl přiznán příspěvek na živobytí a příspěvek na bydlení. V posledním zaměstnání činila jeho mzda cca 13.000,-- Kč čistého příjmu za měsíc.

Zpočátku se snažil získat práci u různých stavebních firem, ale nedařilo se mu najít takovou, která by splňovala jeho představu mzdového ohodnocení. Několikrát také narazil na problém ve stavebnictví běžný, a to neproplacení mzdy. Jako velký handicap vidí pan František ve svém věku, kdy je v této branži určitým způsobem omezen. V současné době hledá práci už jen příležitostně, a to hlavně prostřednictvím internetu. Jak sám říká: *“Bral bych i jinou práci než na stavbách, ale žádná pro mě není.”*

Pan František také přiznává, že má exekuci z minulosti kvůli neplacení nájemného. Byl mu stanoven splátkový kalendář s měsíční splátkou 500,-- Kč. Netají se také tím, že příležitostně využívá šedé ekonomiky, hlavně v letních měsících, kdy je pracovních příležitostí poměrně hodně. Přijímá většinou (sám nebo i s kamarádem) takovou práci,

kteřá je pro větší firmy nezajímavá. Pana Františka tedy nic nenutí k aktivnímu postoji k hledání nového zaměstnání. Sám říká, „že to do důchodu už nějak doklepe“.

Tabulka příjmů:

	Vlastní příjmy (v Kč)	Příspěvek na živobytí (v Kč)	Příspěvek na bydlení (v Kč)	Přídavky na dítě (v Kč)	CELKEM (v Kč)
NEPRACUJE	0,--	3.410,--	5.200,--	0,--	8.610,--
PRACUJE	13.000,--	0,--	0,--	0,--	13.000,--

Pozn. První řádek tabulky vypovídá o finančních možnostech pana Františka v současné době, kdy nepobírá žádné finanční prostředky ze zaměstnání. Druhý řádek vypovídá o situaci, kdy by chodil do práce za mzdu, kterou pobíral v posledním zaměstnání. Nárok na sociální dávky a jejich výše vyplývá z tabulky. Výpočet příspěvku na živobytí je pouze orientační.

Nevýhody: Pan František nemá tolik sociálních vazeb jako dřív a životní úroveň se mu snížila o cca 4.390,-- Kč oproti příjmům z posledního zaměstnání.

Výhody: Dostatek volného času, možnost pracovat v rámci šedé ekonomiky, rychlá mobilita v případě oprav a drobných dodělávek, které realizuje většinou pro známé a kamarády. Má menší náklady na dopravné do zaměstnání, náklady na stravné a pitný režim. V případě hmotné nouze nemusí platit poplatky za odvoz komunálního odpadu a poplatky u lékaře. Jednou využil mimořádné okamžité pomoci, kdy mu byly přiděleny finanční prostředky na nákup menší lednice.

Dílčí závěr:

Pan František na mě působil klidným, vyrovnaným dojmem. Na mé dotazy odpovídal pomalu, s rozmyslem. Má určitý fatalistický přístup k životu a je již víceméně smířen se situací, ve které se nachází. Vzhledem k věku postrádá jakoukoli motivaci najít si stále zaměstnání a pobírání sociálních dávek považuje za standardní a regulérní příjem.

Rozhovor č. 2 – paní Eva

Stručná charakteristika:

Svobodná, 40 let, žije s dcerou 10 let v bytě 2+kk v nájemním domě, bez práce 22 měsíců

Náklady na bydlení za měsíc: 6.300,-- Kč

V současné době má účastnice výzkumu nárok na sociální dávky:

- příspěvek na živobytí
- příspěvek na bydlení
- přídavek na dítě

Paní Eva má základní vzdělání, střední odborné učiliště (obor kuchařka) nedokončila. Žije sama s dcerou, která navštěvuje pátou třídu základní školy. Paní Eva se nikdy nevdala, dceru vychovává sama, a z důvodu neuvedení otce dítěte do rodného listu nepobírá ani výživné. Dcera chodí do tanečního kroužku, který jí hradí babička. Paní Eva nemá vyhraněné koníčky, a jak sama říká „*nejraději tráví čas s dcerou a snaží se jí věnovat co nejvíc*“.

Paní Eva je na Úřadu práce registrovaná již podruhé. Poprvé byla bez práce těsně po mateřské dovolené a v evidenci Úřadu práce byla cca 8 měsíců. Celý život pracovala vesměs jako číšnice nebo pomocná kuchařka v restauračních zařízeních. V posledním zaměstnání pobírala mzdu ve výši 9.000,-- Kč čistého za měsíc. Přiznává ale, že na spropitném si přišla ještě cca na 2.000,-- Kč.

Paní Eva přiznává, že jí život ze sociálních dávek uspokojuje, a je ráda, neboť má více času na výchovu své dcery. Nemá dlouhodobější cíle, chtěla by ale navázat vztah s mužem, který by ji finančně zajistil a našel si kladný vztah k její dceři. Proto, aby mohla dceři dopřát něco navíc, chodí v rámci šedé ekonomiky třikrát do týdne uklízet do obchodních prostor menší soukromé firmy. Zaměstnání v současné době nehledá a na otázku, zda by se chtěla vzdělávat nebo rekvalifikovat, odpovídá: „*Na to už nemám hlavu a stejně bych nedostala víc peněz.*“

Tabulka příjmů:

	Vlastní příjmy (v Kč)	Příspěvek na živobytí (v Kč)	Příspěvek na bydlení (v Kč)	Přídavky na dítě (v Kč)	CELKEM (v Kč)
NEPRACUJE	0,--	5.123,--	6.117,--	610,--	11.850,--
PRACUJE	9.000,--	713,--	3.417,--	610,--	13.740,--

Pozn. První řádek tabulky vypovídá o finančních možnostech paní Evy v současné době, kdy nepobírá žádné finance ze zaměstnání. Druhý řádek vypovídá o situaci, kdy by paní Eva chodila do zaměstnání za mzdu od svého posledního zaměstnavatele. Nárok na sociální dávky a jejich výše vyplývá z tabulky. Výpočet příspěvku na živobytí je pouze orientační.

Nevýhody: Paní Eva nemá tolik sociálních vazeb jako dřív a životní úroveň se matce s dcerou snížila o cca 1.890,-- Kč oproti příjmům z posledního zaměstnání (při nezapočítání příjmů ze spropitného). Přišla o možnost se stravovat v restauraci, ve které naposledy pracovala.

Výhody: Dostatek volného času, možnost pracovat v rámci šedé ekonomiky, více času na dceru. Nemá žádné náklady na dopravné do zaměstnání. Neplatí dceři obědy ve škole, obě se stravují doma. Ve své situaci mají možnost využít mimořádné okamžité pomoci, kdy jim mohou být uhrazeny např. náklady na školní pomůcky nebo mohou využít nákupu nového spotřebiče do domácnosti. Tuto pomoc paní Eva však dosud nevyužila. V případě hmotné nouze nemusí platit poplatky za odvoz komunálního odpadu a poplatky u lékaře.

Dílčí závěr:

Paní Eva na mě působila celkem vyrovnaně a je již plně orientovaná na sociální dávky. S volným časem se naučila hospodařit a využívá ho hlavně pro svoji dceru. Nemá dlouhodobější cíle a např. otázka budoucího starobního důchodu a nároku na něj je z jejího úhlu pohledu vzdálená.

Rozhovor č. 3 – paní Jarka

Stručná charakteristika:

Vdaná, 35 let, syn 12 let, žije s rodinou v bytě 2+1 v nájemném domě, bez práce 39 měsíců

Náklady na bydlení za měsíc: 10.100,-- Kč

V současné době má rodina účastnice výzkumu nárok na sociální dávky:

- příspěvek na živobytí
- příspěvek na bydlení
- přídavek na dítě

Paní Jarka se vyučila jako prodavačka. Jejím posledním zaměstnáním byla práce v textilní továrně, kde byla zaměstnaná jako nekvalifikovaná síla - šička. Zde si vydělávala cca 9.500,-- Kč čistého příjmu za měsíc. S touto prací byla poměrně spokojená, továrna však prošla několika reorganizacemi a změnami majitelů, až nakonec došlo ke zrušení výroby. Postupně se snažila hledat zaměstnání v oboru, ve kterém se vyučila, většinou však byla zaměstnána pouze krátkodobě a ve zkušební lhůtě následně propuštěna. Zkoušela se ucházet o práci v butiku jako prodavačka, ale ohodnocení by bylo příliš nízké a také časové vytížení vzhledem k péči o nezletilého syna by bylo k požadovaným směnám o víkendu příliš náročné.

Přestože si paní Jarka práci hledala, zájem o rozšíření svých dovedností a kvalifikace zcela zjevně neprojevovala. Postoj k rekvalifikačním kurzům byl vesměs negativní. Její zájmy jsou spíše směřovány k domácímu prostředí. V době, kdy ztratila zaměstnání, se středem jejího zájmu stala rodina, zejména péče o syna, na něhož je silně fixovaná. Jejím snem je mít vlastní domeček s větší zahrádkou, kde by si vypěstovala plodiny a chovala drobné domácí zvířectvo.

Manžel paní Jarky je vyučen strojním zámečnickem, v tomto oboru však nikdy nepracoval. V současné době je zaměstnán jako skladník v soukromé firmě. Jelikož je subtilní postavy, není možné, aby vykonával těžší manuální práci. V zaměstnání je celkem spokojený a vyhovuje mu každodenní stereotyp. Přestože s nízkým finančním ohodnocením své práce spokojen není, o zvýšení své kvalifikace, podobně jako jeho žena, zájem nejeví. Odmítl například rekvalifikaci na řidiče vysokozdvížného vozíku, přestože by se jeho finanční

ohodnocení zlepšilo. Přiznává, že je vášnivým kuřákem. V současné době pobírá 12.800,-- Kč čistého příjmu za měsíc.

Syn navštěvuje 7. třídu základní školy. O sportovní aktivity nejeví zájem a v současné době jsou jeho největším koníčkem počítačové hry a počítačová technika. Náklady na tento koníček nejsou právě zanedbatelné, ale díky pomoci sestry paní Jarky, která pracuje v zahraničí a je dobře finančně zabezpečená, nezatěžují rodinný rozpočet, jako by tomu bylo v případě, kdyby rodina hradila výdaje z vlastních zdrojů.

Paní Jarka přiznává, že ji v současné době v podstatě nic nenutí aktivně si hledat zaměstnání. Péče o rodinu ji baví a život ze sociálních dávek jí vlastně vyhovuje. Poněkud neochotně přiznala jistý přivýdělek. Pro své známé provádí menší opravy oblečení a šatstva. Uznává ale, že jí chybí kontakt s lidmi, hlavně s kamarádkami z předchozího zaměstnání. V televizi sleduje pořady o zahrádkaření, vaření a mezi její oblíbené programy patří také seriály a telenovely. O jiné kulturní vyžití zájem nejeví.

Tabulka příjmů rodiny:

	Vlastní příjmy (v Kč)	Příspěvek na živobytí (v Kč)	Příspěvek na bydlení (v Kč)	Přídavky na dítě (v Kč)	CELKEM (v Kč)
PRACUJE otec	12.800,--	2.261,--	6.077,--	610,--	21.748,--
PRACUJÍ oba rodiče	22.300,--	0,--	3.410,-	0,--	25.710,--
NEPRACUJE žádný z rodičů	0,--	8.533,--	9.917,--	610,--	19.060,--

Pozn. První řádek tabulky vypovídá o finančních možnostech rodiny paní Jarky, kdy pracuje pouze její manžel. Z druhého řádku je patrné, jaká by byla finanční situace rodiny, pokud by paní Jarka chodila do zaměstnání za mzdu od svého posledního zaměstnavatele. A třetí řádek tabulky simuluje situaci, která by nastala v případě, že by nepracoval žádný z manželů. Nárok na sociální dávky a jejich výše vyplývá z tabulky. Výpočet příspěvku na živobytí je pouze orientační.

Nevýhody: Paní Jarka nemá tolik sociálních vazeb jako dříve a životní úroveň se celé rodině zhoršila, neboť měsíčně přichází o cca 3.962,-- Kč oproti příjmům, kdy pracovali oba manželé.

Výhody: Dostatek volného času, možnost pracovat v rámci šedé ekonomiky, více času na rodinu a domácnost. Má menší náklady na dopravné do zaměstnání, stravné a oblečení.

Dílčí závěr:

Paní Jarka není příliš motivována vrátit se na pracovní trh. Z důvodu poměrně dlouhé nezaměstnanosti ztratila téměř všechny pracovní návyky a dle jejího vyprávění si ani nedovede představit znovu začít dojíždět někam za prací. Krátkodobé cíle nemá a jejím velkým přáním je žít na vesnici ve vlastním domku. Rozhodně nepatří k lidem, kteří se zabývají myšlenkami na budoucnost ve smyslu zabezpečení se v případě, že by došlo k nepředvídatelné situaci. Jedním dechem říká, že do nějakého zaměstnání by nastoupila, až bude syn starší, ale současně hned dodává, že by se jí to muselo finančně vyplatit.

Už na první pohled je jasné, že rozdíl mezi situací, kdy pracuje jen jeden z manželů za nízkou mzdu a modelovou situací, kdy nepracuje ani jeden z manželů, není téměř žádný (rozdíl činí pouhých 2.688,-- Kč). Ze srovnání prvního a třetího řádku tabulky je patrné, že částka 3.962,-- Kč není také žádným motivačním faktorem pro snahu získat zaměstnání za minimální mzdu.

Rozhovor č. 4 – pan Karel

Stručná charakteristika:

Ženatý, 43 let, 2 děti – syn 11 let a dcera 14 let, žije s rodinou v bytě 3+1 v nájemném domě, bez práce 27 měsíců

Náklady na bydlení za měsíc: 9.900,-- Kč

V současné době má rodina účastníka výzkumu nárok na sociální dávky:

- příspěvek na živobytí
- příspěvek na bydlení
- přídavek na dítě

Pan Karel je vyučený v oboru malíř – natěrač, ale touto profesí se v pravém slova smyslu nikdy neživil. Pracoval jako pomocný dělník na stavbách, sám udává, že jeho hlavní náplní

práce byla manipulace se sádrokartonovými prefabrikáty. Jeden čas se pokoušel pracovat jako osoba samostatně výdělečně činná, ale brzy zjistil, že to není vůbec jednoduché. Poté, co mu několik zákazníků za jeho vykonané služby nezaplatilo, se dostal do dluhové pasti a pokoušel se opět najít stálé zaměstnání s jistotou pravidelného platu ve svém okolí. Na krátkou dobu nastoupil do výrobního závodu jako údržbář, ale ve zkušební době měl problémy s nevyléčeným úrazem, a proto zaměstnavatel využil svého zákonného práva a pracovní smlouvu mu neprodloužil. Tak pan Karel skončil opět na pracovním úřadu. Sám uvádí, že „*nevydrží v jednom kuse vykonávat těžkou fyzickou práci*“. Žádal o invalidní důchod, ale dle lékařských zpráv na něj nemá nárok. V posledním zaměstnání pobíral cca 19.000,-- Kč.

Manželka pana Karla pracuje jako prodavačka v obchodu s obnošeným šatstvem – secondhandu. Zde pobírá mzdu 9.800,-- Kč čistého za měsíc. Původně se manželka vyučila jako prodavačka v potravinách. V současném zaměstnání pracuje od pondělí do pátku a vyhovuje jí hlavně, že se její zaměstnání nachází v nedaleké blízkosti od domova. Do práce se tak dostane pěšky za pár minut. V obchodních řetězcích práci nikdy nehledala, protože nechce pracovat o sobotách, nedělích a svátcích. Rodina bydlí na brněnském sídlišti v panelovém domě v bytě 3+1.

Syn navštěvuje 6. a dcera 8. třídu základní školy v sídlišti, na kterém rodina žije. Syn hraje fotbal a dcera nemá žádné vyhraněné zájmy. Většinu svého volného času tráví podobně jako její vrstevníci na sociálních sítích.

Pan Karel tvrdí, že se zaměstnání průběžně snaží hledat, ale současně poukazuje na svůj zdravotní stav (úraz kolene) s tím, že tedy nemůže vykonávat žádnou těžší práci. Projevil zájem o práci vrátného ve větší nebo i menší firmě, kdyby mu ovšem za tuto práci dobře zaplatili. O rekvalifikaci zájem nejevil. Nejvíce se zabývá úvahou získat plný invalidní důchod, který by mu zajistil určitou jistotu. Na tento ovšem v současné době dle vyjádření lékařů nárok nemá. Pan Karel uvádí, že občas zajde na pivo a je silným kuřákem cigaret. Jeho největším a v podstatě jediným koníčkem je modelářství, kterému se věnuje již od dětství.

Tabulka příjmů rodiny:

	Vlastní příjmy (v Kč)	Příspěvek na živobytí (v Kč)	Příspěvek na bydlení (v Kč)	Přídavky na dítě (v Kč)	CELKEM (v Kč)
PRACUJE matka	9.800,--	5.444,--	6.594,--	1.220,--	23.058,--
PRACUJÍ oba rodiče	28.800,--	0,--	1.260,-	0,--	30.060,--
NEPRACUJE žádný z rodičů	0,--	10.246,--	9.534,--	1.220,--	21.000,--

Pozn. První řádek tabulky vypovídá o finančních možnostech rodiny pana Karla v současnosti, kdy pracuje pouze jeho žena. Druhý řádek vypovídá o situaci, kdy by pan Karel chodil do zaměstnání za mzdu od svého posledního zaměstnavatele, kde pracoval jako stavební dělník, a jeho žena by pracovala za stávající mzdu. A třetí řádek nastiňuje modelovou situaci, která předpokládá, že by nepracoval žádný z manželů. Nárok na sociální dávky a jejich výše vyplývá z tabulky. Výpočet příspěvku na živobytí je pouze orientační.

Nevýhody: Pan Karel nemá tolik sociálních vazeb jako v dřívější době a životní úroveň celé rodiny se zhoršila, neboť domácnost přichází o 7.002,-- Kč měsíčně oproti situaci, kdy oba manželé chodili do zaměstnání.

Výhody: Dostatek volného času, možnost pracovat v rámci šedé ekonomiky, žádné náklady na dopravné do zaměstnání.

Dílčí závěr:

Pan Karel na mě působil dojmem člověka, který nemá co ztratit. Snaží se pravidelně o získání invalidního důchodu a o řádné docházení do zaměstnání v podstatě zájem nejeví.

Už na první pohled je jasné, že rozdíl mezi situací, kdy pracuje jen jeden z manželů za nízkou mzdu a modelovou situací, která předpokládá, že nepracuje ani jeden z manželů, není příliš vysoký (jedná se o částku 2.058,-- Kč měsíčně). Zatímco porovnáme-li případ, že jsou zaměstnání oba partneři, s případem, že do zaměstnání nedochází ani jeden z nich, dospějeme k rozdílu ve výsledné částce 9.060,-- Kč, která již není zanedbatelná.

Rozhovor č. 5 – paní Marie

Stručná charakteristika:

Vdaná, 30 let, 3 děti – dcera 5 let, synové 10 a 13 let, žije v nájemném bytě 3+1, bez práce 26 měsíců

Náklady na bydlení za měsíc: 11.000,-- Kč

V současné době má rodina respondentky nárok na sociální dávky:

- Přídavky na děti
- Příspěvek na živobytí
- Příspěvek na bydlení

Paní Marie je vdaná a dosáhla pouze základního vzdělání. Na Úřadu práce je nově registrovaná cca 2 roky, ale v klasickém pracovním poměru nebyla nikdy. Celý svůj dosavadní život byla v domácnosti a starala se o děti. Nyní se stará především o nejmladší dceru, která zatím nenavštěvuje žádné předškolní zařízení. Starší synové navštěvují základní školu praktickou. Třináctiletý syn by měl začít uvažovat o dalším uplatnění, ale vzhledem k tomu, že nedosahuje příliš dobrého prospěchu, nejeví se jeho perspektivy příliš příznivě. Jistě zde sehrává ne nepodstatnou roli negativní příklad rodičů, kteří do zaměstnání v současné době nedocházejí a nejeví zájem o aktivní přístup k hledání svého uplatnění. Rodina bydlí v bytě 2+kk ve středu města.

Manželovi je 37 let, dosáhl také pouze základního vzdělání a v současné době nemá žádné zaměstnání. V minulosti příležitostně pracoval jako pomocný dělník při výkopových pracích, nikdy se však nejednalo o déletrvající pracovní poměr.

Tabulka příjmů rodiny:

	Vlastní příjmy (v Kč)	Příspěvek na živobytí (v Kč)	Příspěvek na bydlení (v Kč)	Přídavky na dítě (v Kč)	CELKEM (v Kč)
NEPRACUJE žádný z rodičů	0,--	11.636,--	10.484,-	1.720,--	23.840,--
PRACUJÍ oba rodiče za minimální mzdu	18.479,--	2.581,--	4.940,--	1.720,--	27.720,--

Pozn. První řádek tabulky vypovídá o současné finanční situaci rodiny paní Marie. Celkový příjem rodiny je založen pouze na sociálních dávkách. Druhý řádek můžeme považovat za modelový a vypovídá o situaci, kdy by oba rodiče pracovali za minimální mzdu, která je v současné době uzákoněna. Nárok na sociální dávky a jejich výše vyplývá z tabulky. Výpočet příspěvku na živobytí je pouze orientační.

Nevýhody: Paní Marie ani její manžel nepocítují žádné nevýhody daného stavu. Oba ale shodně dodávají, že sociální dávky (zejména přídatky na děti) by mohly být vyšší.

Výhody: Dostatek volného času, možnost pracovat v rámci šedé ekonomiky, žádné náklady na dopravné do zaměstnání. Ve své situaci rodina již několikrát využila mimořádné okamžité pomoci (úhrada školních pomůcek pro děti, nákup pračky a vysavače). Rodina je osvobozena od poplatků za odvoz komunálního odpadu a nemusí platit poplatky u lékaře.

Pohled na tabulku nám ukazuje, zda se skutečně vyplatí nekvalifikovaným jedincům pracovat za minimální mzdu. Motivace k hledání zaměstnání s nízkým platovým ohodnocením je velmi malá. Tito lidé využívají svůj čas raději k práci v rámci šedé ekonomiky, než by si hledali regulérní zaměstnání, kde by pobírali jen o málo vyšší příjmy než v současné situaci. Z přehledu vyplývá, že rozdíl mezi oběma stavy je velmi malý a pro zainteresované není tedy dostatečně motivační k tomu, aby změnili své chování a postoje.

Dílčí závěr:

Nutno podotknout, že komunikace s touto respondentkou nebyla jednoduchá. Ačkoliv zpočátku projevila ochotu se výzkumu zúčastnit, během rozhovoru se její postoj postupně změnil a často jsem měla dojem, že má tendence si vymýšlet a realitu vykreslovat v lepším světle. V této rodině je zřejmá tendence využívat sociálních transferů jako regulérního příjmu. Ani jeden z manželů nejeví téměř žádnou snahu o získání zaměstnání a jejich zájem je zaměřen pouze na pobírání sociálních dávek, o jejichž nárokování jsou velmi dobře obeznámeni.

4.5 Vyhodnocení rozhovorů

Cílem rozhovorů bylo hledání odpovědi na otázku, zda je skupina nízkokvalifikovaných osob dostatečně motivována k přijetí méně ohodnoceného zaměstnání a jakou roli v jejich postojích hrají sociální dávky.

Výzkumu se zúčastnilo 5 účastníků, 3 ženy a 2 muži. Tři osoby jsou vyučeny v určitém oboru a dvě osoby mají základní vzdělání.

Z rozhovorů jsem získala informace o finančních možnostech a životní úrovni dlouhodobě nezaměstnaných účastníků výzkumu a jejich rodin. Shromážděná data jsem zpracovala do tabulek pro každého účastníka (rodinu) zvlášť, abych mohla porovnat, jak se změnily finanční možnosti po ztrátě zaměstnání účastníka nebo jednoho člena rodiny. Dále jsem namodelovala další situace, které zachycují změnu měsíčních příjmů v závislosti na měnících se finančních podmínkách u těchto domácností, kde jejich členové dosahují jen na nízko hodnocené pozice.

Výsledky výzkumu nabízejí odpověď na otázku, nakolik se osobám s nízkou kvalifikací vyplatí pracovat. Rozdíly mezi příjmy ze zaměstnání a pobíráním sociálních dávek jsou u této skupiny obyvatel velmi malé. V rozhodování, zda přijmout špatně placenou práci nebo pobírat sociální transfery, hraje určitou roli i možnost pracovat ve volném čase v oblasti šedé ekonomiky.

Z rozhovorů jasně vyplynulo, že motivace k hledání práce pro tuto sociální skupinu prakticky neexistuje, vyjma dobře ohodnocené práce. Oslovení účastníci výzkumu, se kterými jsem vedla rozhovory, měli jen minimální snahu změnit něco na svém dosavadním stylu života. Rovněž jsem zaznamenala tendence, že ze své situace obviňují stát a část svých povinností přenášejí na jiné organizace.

Ztráta motivace být zaměstnaným nebo si aktivně zaměstnání hledat, zejména ve spojení s dlouhodobou závislostí na systému dávek, chudobou, romskou etnicitou nebo prostorovým vyloučením, je ve veřejné debatě vnímána velmi emocionálně. Současné výzkumy zaměřené na postavení obyvatel s nízkou kvalifikací nebo těch, kteří žijí v chudších, ekonomicky deprivovaných regionech, naznačují, že se v některých případech tyto lidé dostávají do situace, kdy státní podpora víceméně odpovídá příjmům ze zaměstnání, nebo kdy přijetí práce (například krátkodobé brigády) představuje z dlouhodobější perspektivy finanční riziko. Problém se navíc zdá být znásoben relativně

vysokou mírou zadlužení, která se často dotýká právě nejchudších obyvatel. Všechny tyto faktory mohou silně a negativně ovlivňovat motivaci nezaměstnaných k přijetí práce. (Trlifajová, Hurre, Kissová, 2014)

5 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem chtěla upozornit na to, že v České republice se stává jistou normou využívání všech sociálních výhod oproti standardu pracovat. Za posledních deset let se průměrná mzda nízkokvalifikovaných zaměstnanců nezměnila a minimální mzda vzrostla o několik stokrát.

Rozrůstá se skupina obyvatel, která se dá nazvat profesionálními „pobírači“ sociálních dávek. Ve své podstatě se nelze divit, že se tato skupina nesnaží začlenit do produktivní společnosti a přes všechny snahy státu nemá zájem pracovat.

Minimální mzda jako ekonomický nástroj má sloužit jako záruka slušné odměny za vykonanou práci. Z pohledu státu má zajistit zaměstnanci takové životní podmínky, které by ho motivovaly k hledání práce místo toho, aby přežíval na sociálních dávkách. Minimální mzda by měla být tak vysoká, aby ti, co za ni pracují, měli důstojné živobytí. V opačném případě se může změnit v nástroj, který zatěžuje stát vyššími částkami sociálních dávek a stává se mzdou fiktivní, protože za ni de facto nikdo nepracuje. Pokud ano, tak jen z důvodu minimálních odvodů pro zaměstnavatele a další část výdělku bývá takovému zaměstnanci vyplacena v rámci šedé ekonomiky.

Řada zemí stanovuje výši minimální mzdy relativně, ve vztahu ke mzdě průměrné nebo jako násobek životního minima. V České republice je v současnosti stanovena minimální mzda ve výši 8.500,- Kč, což prezentuje pouhou jednu třetinu mzdy průměrné. Taková částka nevede k naplnění ani základních potřeb, jako je úhrada za bydlení, energie a potraviny. Tato částka v současné době neumožňuje sociálně akceptovatelný a důstojný způsob života. Proto mnozí, hlavně nízkokvalifikovaní jedinci raději kalkulují se sociálními dávkami, než by pracovali za těchto podmínek. Při pobírání těchto transferů, jen o něco málo nižších než je uzákoněná minimální mzda, nevznikají totiž žádné další náklady, jako je dopravné, výdaje na ošacení, placení poplatků za svoz komunálního odpadu, placení poplatků u lékaře atd. Důvod stanovení minimální mzdy se tak při její nízké úrovni vlastně vytrácí.

Dle Eurostatu zaujímá Česká republika s výší minimální mzdy na úrovni 34,4% průměrné mzdy poslední místo v rámci Evropské unie. Nejbližší je nám v tomto směru Rumunsko, kde minimální mzda tvoří 34,6% z průměrné mzdy. Minimální mzdu přesahující 50% průměrné mzdy mají nejen vyspělé země s tradičně vysokými mzdami (Belgie, Francie, Nizozemsko, Lucembursko), ale i ekonomicky nám blízké Litva a Slovinsko.

Za minimální mzdu dnes pracují jen nízkokvalifikovaní nebo nekvalifikovaní zaměstnanci. Pro mnohé z nich je však výhodnější být nezaměstnaným na účet státu než být zaměstnancem za příliš nízkou minimální mzdu. Následkem toho stát stále navyšuje částky za vyplácené sociální dávky.

Když se zamyslím nad celkovou politickou a ekonomickou situací českého státu, pak nastavení systému sociální podpory, která zvýhodňuje především tzv. profesionální nezaměstnané, tyto nezaměstnané vlastně vytváří. Kladu si zároveň otázku, zda stát má na to, aby v takovém rozsahu a takovým způsobem vyplácel dávky bez větší kontroly potřebnosti těchto sociálních transferů.

Tato problematika je velmi široká a zahrnuje řadu dalších faktorů, které se vzájemně prolínají (geografické a demografické podmínky, vzdělání a politická kultura). Lidé, pobírající tyto dávky se přestávají orientovat v reálném životě a očekávají od státu komplexní péči a nejsou schopni se bez pomoci druhých ve své situaci orientovat a najít adekvátní řešení.

Pokud tedy chceme zdravou práceschopnou společnost, je potřeba vytvořit takové podmínky, aby měli lidé zájem pracovat a byli za práci náležitě odměňováni.

Z citátu klasika: *„Když dáte člověku rybu, nakrmíte ho pro tento den. Když ho naučíte ryby chytat, nasytíte ho na celý život.“*

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Arnoldová, A. Sociální zabezpečení I. Praha: Grada Publishing, a.s. 2012, ISBN 80-247-3724-9

Brožová, D. Společenské souvislosti trhu práce. Praha: Slon, 2003, ISBN 80-86429-16-4

Buchtová, B. a kol. Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém. Praha: Grada Publishing, a.s. 2002, ISBN 80-247-9006-8

Buchtová, B., Šmajš, J., Boleloucký, Z. Nezaměstnanost. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 80-247-4282-3

Kotous, J., Munková, G., Štefko M. Obecné otázky sociální politiky. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2013

Krebs, V. a kol. Sociální politika. Praha: Aspi a.s., 2007, ISBN 80-7357-276-1

Mareš, P. Nezaměstnanost jako sociální problém. Praha: Slon 2002, ISBN 80-86429-08-3

Matoušek, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál 2008, ISBN 80-7367-368-0

Možný, I. Moderní rodina: mýty a skutečnosti. Brno Blok 1990, ISBN 80-7029-018-7

Nakonečný, M. Motivace lidského chování. Praha: Academia 1997, ISBN 80-200-0592-7

Nakonečný, M. Sociální psychologie. Praha: Academia 2009, ISBN 80-200-1679-9

Tomeš, I. Sociální správa, Praha: Portál 2009, ISBN 80-7367-483-0

Tomeš, I. Úvod do teorie a metodologie sociální politiky. Praha: Portál 2010, ISBN 80-7367-680-3

Trlifajová, L., Hurrle, J., Kissová, B. Kdy se práce vyplatí? Praha: MKC Praha, o.p.s., 2014

Sirovátka, T., Řezníček, I. Dlouhodobá nezaměstnanost a záchranná sociální síť. Brno: Masarykova univerzita, 1995, ISBN 80-210-1246-3

Švaříček, R., Šedřová, K. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál 2007, ISBN 80-7367-313-0

Internetové zdroje:

<http://portal.mpsv.cz>

<http://kalkulacka.org>

<http://www.wikipedia.cz>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

BIS	Bezpečnostní informační služba
ČNR	Česká národní rada
EU	Evropská unie
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
ÚP	Úřad práce

SEZNAM PŘÍLOH

- 1. Kalkulačka sociálních dávek**
- 2. Přehled vyplácených sociálních dávek**
- 3. Výstup z dotazníku – předvýzkum**

PŘÍLOHA P I: KALKULAČKA SOCIÁLNÍCH DÁVEK

<http://kalkulacka.org/kalkulacka-prispevek-na-zivobyti-hmotna-nouze-2014>

<http://kalkulacka.org/kalkulacka-pridavky-na-bydleni-2014>

<http://kalkulacka.org/kalkulacka-pridavky-na-deti-2014>

PŘÍLOHA P II: PŘEHLED VYPLÁCENÝCH SOCIÁLNÍCH DÁVEK

Úřad práce ČR

Vývoj počtu vyplácených dávek Jihomoravský kraj

Agenda NSD/období a počet měsíčně vyplácených dávek*	Rok 2011 (k 1.1.2012)	Rok 2012 (k 1.1.2013)	Nárůst nebo pokles	Rok 2013 (k 1.1.2014)	Nárůst nebo pokles	Stav k 30.9.2014	Nárůst nebo pokles	Celkový nárůst/pokles měsíčně vyplácených dávek
Agenda HN	12 234	17 599	+ 43,85%	21 658	+ 23,06%	21 368	- 1,34%	+ 65,57%
Agenda PnP	35 919	38 772	+ 7,94%	41 230	+ 6,34%	41 690	+ 1,12%	+ 15,40%
Agenda DOZP	3 818	26 497	+ 594%	25 440	- 3,99%	27 409	+ 7,74%	Nelze objektivně stanovit
Agenda SSP	106 718	106 286	- 0,44%	107 478	+ 1,12%	108 348	+ 0,81%	+ 1,49%

* Jedná se pouze o vyplácené dávky. Nejsou zohledněny dávky nepřiznané.

Zdroj: JVM

PŘÍLOHA P III: VÝSTUP Z DOTAZNÍKU – PŘEDVÝZKUM

1	24	žena	základní	péče o dítě	svob.	1	5	hledaná profese	profese uspokoj.	mzda	min.mzda	zájem o rekval.	oblast rekval.	způsoby hled.práce
2	32	muž	maturita	strážný	svob.	0	nově	servírka správa budov	servírka údržbař	14	10	ne	IT	internet
3	21	žena	maturita	prohlaška	svob.	0	3	admin.	pokladní	15	15	ano	ano	internet
4	23	muž	maturita	dělník	svob.	0	14	účetní	ved.prodejny	13	11	ano	ano	účetní
5	27	žena	základní	mat.dovol.	svob.	2	1	úklid	úklid	14	12	ano	ano	účetní
6	20	žena	maturita	nezam.	svob.	0	5		zdrav.as.	10	4	ano	ano	účetní
7	32	muž	základní	nezam.	ženatý	0	24	dělník	dělník	10	10	ne	ne	sám
8	27	žena	základní	nezam.	svob.	1	24	úklid	úklid	12	8	ano	ano	inzerce
9	18	žena	střed.	studium	svob.	0	nově	krejčí	krejčí	15	12	ano	ano	internet
10	29	muž	střed.	pekař	svob.	1	36	pekař	číšník	14	14	ano	ano	inzerce
11	26	žena	střed.	traťový komisář	svob.	0	nově	zdravotnické	číšník	10	9	ano	ano	kamarádi
12	37	žena	střed.	optronik	svob.	2	36	barmanka	provozní	14	14	ano	ano	účetní
13	19	muž	maturita	studium	svob.	0	6	admin.		7,5	6	ano	ano	internet
14	19	žena	maturita	prodavač spec.	svob.	0	nově	prac.soc.služby	prac.soc.služby	12	10	ano	ano	internet
15	47	žena	maturita	prohlaška	svob.	0	72	kancel.	admin.	10	8,5	ano	ano	internet
16	42	žena	maturita	pom.kuchyně	rozv.	3	12	soc.služby	pečovatelka	12	12	ano	ano	účetní
17	51	žena	základní	recepční	rozv.	2	22	recepční	řidič	12	10	ne	ne	internet
18	56	muž	střed.	pom.dělník	rozv.	0	24	stavebnictví		12	10	ne	ne	kamarádi
19	32	žena	základní	barmanka	vdaná	3	5	barmanka	barmanka	13	10	ano	ano	internet
20	38	muž	střed.	přímý prodej	svob.	0	6	obchodní činnost		12	10	ano	ano	internet
21	58	muž	základní	stavebnictví	ženatý	1	36	fyzický nenáročnou	v teple	15	10	ne	ne	účetní
22	42	muž	střed.	pom.dělník	rozv.	2	72	stavebnictví		15	8	ne	ne	internet
23	27	muž	základní	strážný	svob.	0	54	řidič	kurýr	15	10	ano	ano	internet
24	43	muž	základní	dělník	ženatý	3	24	dělník	dělník	15	15	ne	ne	kamarádi
25	32	žena	základní	kuchařka	vdaná	1		kuchařka	kuchařka	15	15	ne	ne	internet
26	39	muž	střed.	řidič	svob.	0	12	řidič	řidič	15	15	ano	ano	internet
27	43	muž	střed.	OSVČ	svob.	1	48	řidič	řidič	20	20	ano	ano	kamarádi
28	34	žena	maturita	obch.zástupce	svob.	1	24	asistentka	asistentka	20	18	ano	ano	kamarádi
29	28	žena	vš	student	svob.	0	24	IT	IT	20	15	ano	ano	internet
30	56	muž	vš	manažer projektu	rozv.	2	5	manažer projektu	manažer projektu	25	25	ano	ano	internet
31	26	žena	vš	burz.operátorka	svob.	0	9	asistentka	asistentka	15	15	ano	ano	internet
32	45	muž	střed.	svářeč	rozv.	1	nově	svářeč	svářeč	25	25	ano	ano	internet
33	51	muž	maturita	ředitel	ženatý	2	26	vedoucí obchodu	obchod	30	25	ano	ano	internet
34	56	muž	střed.	manažer	rozv.	3	nově	kovář	hliďač	12	neví	ano	ano	internet
35	28	žena	vš	servírka	svob.	0	nově	servírka	gastroonomie	15	15	ano	ano	internet
36	52	muž	střed.	dělník	ženatý	1	18	pomocný dělník	pomocný dělník	15	15	ne	ne	účetní
37	25	muž	maturita	studium	svob.	0	18	administrativa	vlastní obchod	12	10	ano	ano	internet
38	29	muž	základní	číšník	svob.	0	24	číšník	číšník	13	13	ano	ano	internet
39	28	žena	maturita	administrativa	vdaná	2	13	administrativa	jakákoli	12	12	ano	ano	vše